

HEIDESTUIFZANDSPINNEN (ARANEAE) VAN DE STRABRECHTSE HEIDE

Piet Tutelaers

Lambertushof 52, 5667 SG Geldrop (P.T.H.Tutelaers@tue.nl)

ABSTRACT

An overview is given of the spiders collected with pitfall traps in the Strabrechtse heide, a nature reserve in the south of the Netherlands, and compared with the spiders collected from a similar heather and sand dunes reserve in the Baronie Cranendonck.

Key words: Baronie Cranendonck, heathland spiders, pitfall traps, sand dunes, Strabrechtse heide

INLEIDING

In het heidestuifzandgebied van de Baronie Cranendonck heeft onze insectenwerkgroep van de KNNV afdeling Eindhoven heel wat bijzondere spinnensoorten verzameld (Tutelaers 2000). Om te bepalen welke hiervan in de Strabrechtse heide voorkomen, kreeg ik in het jaar 2000 toestemming van Staatsbosbeheer om hier in vergelijkbare habitats met bodemvallen te verzamelen. In de Lieropse heide bij het Kranenmeer zijn hiervoor twee terreintjes uitgekozen, het eerste ten noorden van dit ven op RD-coördinaten 172.2, 380.4 (potten 1 t/m 3) en het tweede ten noordwesten ervan op lokatie 171.9, 380.1 (potten 4 t/m 6). De foto's in figuur 1 geven een visuele indruk van de twee gekozen terreinen en de vegetatiestructuur rondom de potten. Er is gevangen met plastic soepbekers met een opening van 9 cm en een diepte van 6 cm. Als dodingsvloeistof is ethyleenglycol gebruikt en om de potten te beschermen tegen regen zijn doorzichtige deksels van plexiglas gebruikt. Het inventarisatie-onderzoek liep van 15 januari 2000 tot en met 13 januari 2001 waarbij de bodemvallen elke twee weken zijn geleegd.

RESULTATEN

In totaal zijn 1300 volwassen spinnen verzameld van 90 verschillende soorten (zie tabel 2). De hangmatspinnen (Linyphiidae) en de wolfspinnen (Lycosidae) werden het talrijkst aangetroffen met respectievelijk 501 (39%) en 430 (33%) exemplaren. De tien meest gevangen soorten (tabel 1) vormen samen 61% (792) van alle gevangen exemplaren. Drie top-tien soorten zijn niet afkomstig van de hangmatspinnen of de wolfspinnen maar van de Gnaphosidae (bodemjachtspinnen), de Salticidae (springspinnen) en de Liocranidae (bodemzakspinnen).

Tabel 1. De tien meest gevangen soorten op de Strabrechtse heide.

1.	<i>Alopecosa fabrilis</i>	Lycosidae	116
2.	<i>Trichopterna cito</i>	Linyphiidae	114
3.	<i>Centromerita concinna</i>	Linyphiidae	107
4.	<i>Zelotes longipes</i>	Gnaphosidae	94
5.	<i>Trochosa terricola</i>	Lycosidae	89
6.	<i>Alopecosa barbipes</i>	Lycosidae	82
7.	<i>Pardosa monticola</i>	Lycosidae	63
8.	<i>Aelurillus v-insignitus</i>	Salticidae	47
9.	<i>Agroeca proxima</i>	Liocranidae	42
10.	<i>Erigone atra</i>	Linyphiidae	38

Vergelijken we de soorten uit dit onderzoek met die van de Baronie Cranendonck dan zijn er een aantal opvallende verschillen. Zo ontbreken hier de soorten *Xysticus sabulosus* (Hahn) en *Alopecosa cursor* (Hahn) uit het vegetatietype A van Cranendonck, bestaande uit een lichenenrijk mozaïek van *Corynephorus*, *Agrostis* en *Festuca* met een percentage kaal zand variërend van 10 tot 20%. Deze soorten had ik wel verwacht in de potten 4 tot en met 6. Deze inventarisatie heeft slechts één soort uit de familie van de stekelpootspinnen (Zoridae) opgeleverd namelijk *Zora spinimana* en niet de Cranendonck soorten *Zora parallela* Simon en *Zora silvestris* Kulczynski. Andere ontbrekende soorten die we kennen uit de Baronie Cranendonck zijn de krabspinnen (Thomisidae) *Xysticus erraticus* en *Xysticus kochi*, de wolfspin *Alopecosa pulverulenta*, de kogelspinnen (Theridiidae) *Pholcomma gibbum* en *Euryopis flavomaculata*, de strekspin (Tetragnathidae) *Pachygnatha degeeri* en de hangmatspinnen *Centromerus dilutus* en *Centromerus prudens*.

Figuur 1. Foto's van de vangpotten. Bovenaan een totaaloverzicht van de twee bemonsterde terreinen met daaronder een foto van elke pot afzonderlijk. De foto's van potten 1 t/m 3 zijn gefotografeerd in het voorjaar, de overige foto's zijn gemaakt in augustus van 2000.

Soorten die wel in de Strabrechtse heide zijn aangetroffen en niet of in geringere mate in Cranendonck zijn:

Tmeticus affinis (1♂)

Cnephalocotes obscurus (1♂)

Prinerigone vagans (1♂)

Talavera petrensis (26♂4♀)

Centromerus pabulator (2♂♀)

Collinsia inerrans (1♂)

Talavera aequipipes (3♂)

Pellenes tripunctatus (9♂1♀).

Onder de toevalstreffers, soorten met slechts één gevangen exemplaar, bevinden zich een aantal vermeldenswaardige soorten zoals *Tmeticus affinis* (tweede vermelding voor Noord-Brabant; eerste vermelding is door Van Hasselt uit Oirschot voor 1898), *Collinsia inerrans* (5de melding NL, 3de melding NB na 1998 Moerputten en 1999 Bleijendijk beide van Bep Roelofs-Ditters). Met drie exemplaren zijn ook *Centromerus pabulator* (2de melding voor NB na mijn eerdere melding uit het Landschap bij Waalre voor 1978) en *Talavera aequipes* die al door Bep Roelofs-Ditters (1991) was vermeld voor de Strabrechtse heide.

Atypus affinis (gewone mijnspeen) is een zeer algemene soort voor de Strabrechtse heide en is in alle zes potten aangetroffen.

LITERATUUR

Nentwig W, Hänggi A, Kropf C, Blick T: Spinnen Mitteleuropas/Central European Spiders. An internet identification key. <http://www.araneae.unibe.ch>. Version of 8.12.2003.

Roberts, M.J. 1993. The spiders of Great Britain and Ireland, Compact Edition, Vol 1-3. – Harley books, Colchester.

Roberts, M.J. 1998. Tirion SpinnenGids, vertaald en bewerkt door Aart Noordam. – Tirion, Baarn.

Roelofs-Ditters, B. 2007: De Spinnencollectie van Natuurmuseum Brabant in Tilburg. – Nieuwsbrief SPINED 23: 16-26.

Smits, J. 1996. De Strabrechtse en Lieropse Heide, een dynamisch mozaïek. – In: Het Land van Peel en Maas, Natuurgebieden in Zuidoost-Nederland, Staatsbosbeheer Roermond: 8-39.

Tutelaers, P. 1978: Spinnen uit de Kempen, Noord-Brabant (Araneae). – Entomologische Berichten, Amsterdam 38: 85-90.

Tutelaers, P. 2000: Spinnen uit Cranendonck. – Nieuwsbrief SPINED 15: 5-21.

Tutelaers, P. 2008: Benelux spider distribution maps – <http://www.knnv.nl/eindhoven/iwg/Araneae/SpiBenelux>.

Wiehle, H. 1956. Spinnentiere oder Arachnoidae (Araneae) XI. Familie Lynphiidae – Baldachinspinnen. Tierwelt Deutschlands 44: 1-337. – Fisher verlag, Jena.

Wiehle, H. 1960. Spinnentiere oder Arachnoidae (Araneae) XI. Familie Micryphantidae – Zwergspinnen. Tierwelt Deutschlands 47: 1-620. – Fisher verlag, Jena.

Tabel 2. Overzicht van het aantal gevangen exemplaren per soort en per pot; de laatste kolom bevat het totaal aantal exemplaren van de betreffende soort; onder in de tabel het totaal aantal exemplaren en soorten per pot.

nr	FAMILIE Soort	Potten						Σ
		1	2	3	4	5	6	
	ATYPIDAE - Mijnspeenen							
1	<i>Atypus affinis</i> Eichwald, 1830	1	2	1	3	6	1	14
	THERIDIIDAE- Kogelspeenen							
2	<i>Enoplognatha thoracica</i> (Hahn, 1833)				1		1	2
3	<i>Steatoda albomaculata</i> (De Geer, 1778)					4		4
4	<i>Theridion uhligi</i> Martin, 1974		1					1
	LINYPHIIDAE - Hangmatspeenen							
5	<i>Acartauchenius scurrilis</i> (O.P.-Cambridge, 1872)				1			1
6	<i>Araeoncus humilis</i> (Blackwall, 1841)				1	2		3
7	<i>Bathyphantes gracilis</i> (Blackwall, 1841)		1		1			2
8	<i>Centromerita bicolor</i> (Blackwall, 1833)	1	3	1		1	1	7
9	<i>Centromerita concinna</i> (Thorell, 1875)	14	4	25	20	14	30	107
10	<i>Centromerus pabulator</i> (O.P.-Cambridge, 1875)			2		1		3
11	<i>Cnephalocotes obscurus</i> (Blackwall, 1834)			1				1
12	<i>Collinsia inerrans</i> (O.P.-Cambridge, 1885)				1			1
13	<i>Erigone atra</i> Blackwall, 1833	2	6	4	13	6	7	38
14	<i>Erigone dentipalpis</i> (Wider, 1834)		5	3	9	7	6	30
15	<i>Gongylidiellum latebricola</i> (O.P.-Cambridge, 1871)				1			1
16	<i>Macrargus carpenteri</i> (O.P.-Cambridge, 1894)	3	2	10		2	1	18
17	<i>Macrargus rufus</i> (Wider, 1834)	6		5	1	1	4	17
18	<i>Meioneta affinis</i> (Kulczynski, 1898)					1		1
19	<i>Meioneta rurestris</i> (C.L.Koch, 1836)	1	1	4	3	2	1	12
20	<i>Micrargus herbigradus</i> (Blackwall, 1854)				1	2	2	5
21	<i>Oedothorax fuscus</i> (Blackwall, 1834)				2			2
22	<i>Peponocranium ludicrum</i> (O.P.-Cambridge, 1861)	1			2	1		4

23	<i>Pocadicnemis pumila</i> (Blackwall, 1841)				1			1
24	<i>Prinerigone vagans</i> (Audouin, 1826)				1			1
25	<i>Silometopus incurvatus</i> (O.P.-Cambridge, 1873)		1			2		3
26	<i>Stemonyphantes lineatus</i> (Linnaeus, 1758)	4	4	5	2	9	8	32
27	<i>Tallusia experta</i> (O.P.-Cambridge, 1871)			1		1		2
28	<i>Tapinocyba praecox</i> (O.P.-Cambridge, 1873)			2	1			3
29	<i>Tapinopa longidens</i> (Wider, 1834)						1	1
30	<i>Tenuiphantes flavipes</i> (Blackwall, 1854)	5			3	1	2	11
31	<i>Tenuiphantes mengei</i> (Kulczynski, 1887)	5	1	11	2		5	24
32	<i>Tenuiphantes tenebricola</i> (Wider, 1834)	4						4
33	<i>Tenuiphantes tenuis</i> (Blackwall, 1852)	1	1	1			3	6
34	<i>Tenuiphantes zimmermanni</i> (Bertkau, 1890)	4		2	3		3	12
35	<i>Tmeticus affinis</i> (Blackwall, 1855)				1			1
36	<i>Trichopterna cito</i> (O.P.-Cambridge, 1872)	4	14	22	26	19	29	114
37	<i>Typhochrestus digitatus</i> (O.P.-Cambridge, 1872)		2		7	3	1	13
38	<i>Walckenaeria acuminata</i> Blackwall, 1833	1						1
39	<i>Walckenaeria alticeps</i> (Denis, 1952)	1		2				3
40	<i>Walckenaeria atrotibialis</i> (O.P.-Cambridge, 1878)	1	1	1	2		1	6
41	<i>Walckenaeria cucullata</i> (C.L.Koch, 1836)	1	1	1				3
42	<i>Walckenaeria dysderoides</i> (Wider, 1834)				1			1
43	<i>Walckenaeria monoceros</i> (Wider, 1834)	2	2		1			5
44	<i>Walckenaeria nudipalpis</i> (Westring, 1851)						1	1
	ARANEIDAE - Wielwebspinnen							
45	<i>Araneus quadratus</i> Clerck, 1757		2					2
46	<i>Hypsosinga albovittata</i> (Westring, 1851)				1			1
	LYCOSIDAE - Wolfspinnen							
47	<i>Alopecosa barbipes</i> (Sundevall, 1833)	2	19	18	13	15	15	82
48	<i>Alopecosa fabrilis</i> (Clerck, 1757)	9	25	10	38	22	12	116
49	<i>Arctosa figurata</i> (Simon, 1876)	3	2	5	2	1	4	17
50	<i>Pardosa lugubris</i> (Walckenaer, 1802)	1		3				4
51	<i>Pardosa monticola</i> (Clerck, 1757)		6		3	20	34	63
52	<i>Pardosa nigriceps</i> (Thorell, 1856)	1	1	3	5	3	2	15
53	<i>Pardosa palustris</i> (Linnaeus, 1758)						1	1
54	<i>Pardosa pullata</i> (Clerck, 1757)	1	1	2	4	8	7	23
55	<i>Pirata uliginosus</i> (Thorell, 1856)				1			1
56	<i>Trochosa terricola</i> Thorell, 1856	26	8	19	13	7	16	89
57	<i>Xerolycosa nemoralis</i> (Westring, 1861)	13	1	2	1	1	1	19
	PISAURIDAE - Kraamwebspinnen							
58	<i>Pisaura mirabilis</i> (Clerck, 1757)	2		2	1			5
	ZORIDAE – Stekelpootspinnen							
59	<i>Zora spinimana</i> (Sundevall, 1833)	1						1
	AGELENIDAE - Trechterspinnen							
60	<i>Agelena labyrinthica</i> (Clerck, 1757)			2				2
61	<i>Malthonica picta</i> (Simon, 1870)	1						1
62	<i>Tegenaria atrica</i> C.L.Koch, 1843				1			1
	HAHNIIDAE - Kamstaartjes							
63	<i>Hahnia helveola</i> Simon, 1875	2	5	2	2	1	3	15
64	<i>Hahnia montana</i> (Blackwall, 1841)				1		1	2
65	<i>Hahnia nava</i> (Blackwall, 1841)	1	7	2		1		11
	MITURGIDAE - Struikzakspinnen							
66	<i>Cheiracanthium virescens</i> (Sundevall, 1833)	3		1				4
	LIOCRANIDAE - Bodemzakspinnen							
67	<i>Agroeca brunnea</i> (Blackwall, 1833)	2	3	5	3	1	3	17

68	<i>Agroeca lusatica</i> (L.Koch, 1875)		1				1	2
69	<i>Agroeca proxima</i> (O.P.-Cambridge, 1871)	7	5	5	12	6	7	42
	GNAPHOSIDAE - Bodemjachtspinnen							
70	<i>Drassodes cupreus</i> (Blackwall, 1834)	1						1
71	<i>Drassodes pubescens</i> (Thorell, 1856)	1	1				1	3
72	<i>Haplodrassus signifer</i> (C.L.Koch, 1839)	2	2	2	2	1	1	10
73	<i>Micaria dives</i> (Lucas, 1846)				6		3	9
74	<i>Micaria fulgens</i> (Walckenaer, 1802)	3		1	1	3		8
75	<i>Zelotes electus</i> (C.L.Koch, 1839)			1		1		2
76	<i>Zelotes longipes</i> (L.Koch, 1866)	6	34	16	11	6	21	94
77	<i>Zelotes petrensis</i> (C.L.Koch, 1839)	1	2	1	1		1	6
78	<i>Zelotes subterraneus</i> (C.L.Koch, 1833)	3				1		4
	PHILODROMIDAE - Rensspinnen							
79	<i>Philodromus histrio</i> (Latreille, 1819)					1		1
80	<i>Tibellus oblongus</i> (Walckenaer, 1802)				1			1
	THOMISIDAE - Krabspinnen							
81	<i>Xysticus audax</i> (Schrank, 1803)						3	3
	SALTICIDAE - Springspinnen							
82	<i>Aelurillus v-insignitus</i> (Clerck, 1757)	3	10	6	20	7	1	47
83	<i>Ballus chalybeius</i> (Walckenaer, 1802)			1				1
84	<i>Euophrys frontalis</i> (Walckenaer, 1802)	2			1			3
85	<i>Evarcha falcata</i> (Clerck, 1757)					1	1	2
86	<i>Neon reticulatus</i> (Blackwall, 1853)				1			1
87	<i>Pellenes tripunctatus</i> (Walckenaer, 1802)		1	1	1	3	4	10
88	<i>Phlegra fasciata</i> (Hahn, 1826)		1	2				3
89	<i>Talavera aequipipes</i> (O.P.-Cambridge, 1871)	1			1	1		3
90	<i>Talavera petrensis</i> (C.L.Koch, 1837)		5	1	5	12	7	30
	aantallen	160	194	217	263	208	258	1300
	soorten	46	40	45	56	43	44	

TERREINWINST VOOR *STEATODA GROSSA* (C.L. KOCH, 1833) (ARANEAE, THERIDIIDAE)

Peter J. van Helsdingen

European Invertebrate Survey – Nederland, Leiden (helsdingen@nmm.nl)

ABSTRACT

A significant increase in records of *Steatoda grossa* is stated over the last decade. The first records in the Netherlands came from hothouses, but presently the species occurs also in houses and sheds.

Key words: Netherlands, spreading, *Steatoda grossa*

Steatoda grossa is al langer uit ons land bekend. De eerste waarnemingen komen uit kassen in Baarn, Utrecht en Voorschoten (Van der Hammen 1969). Vaak begint een soort met zich eerst vestigen in een beschermende omgeving om zich vervolgens voort te planten en te verspreiden. Nieuwe importen kunnen dat proces versnellen en versterken. Het aantal meldingen is de laatste jaren snel gestegen. Afgelopen weken waren er vier meldingen achtereen (Sliedrecht, Waddinxveen, Leiden en 's-Gravenhage): een forse glimmende kogelspin, in huis of in een schuur. Steeds volgt de vraag of het soms een Zwarte weduwe kan zijn. Zo krijg je wel waarnemingen binnen! Het zijn trouwens altijd vrouwtjes die worden gezien, mannetjes worden niet als opvallend ervaren en ontsnappen aan de aandacht. Meer meldingen uit Nederland zijn welkom, zodat de uitbreiding kan worden bijgehouden.

LITERATUUR

Hammen, L. van der 1969. Aanvullende gegevens over de kassenfauna van Nederland. – Zoologische Bijdragen 11: 25-28.

